

Draaiboek overleg voor opmaak 'deel 1 verkenning' van het natuurbeheerplan (=verkenningsnota)

I. Voorbereiding opmaak deel I verkenning

Afbakening gebied

Een natuurbeheerplan kan opgesteld worden voor alle terreinen die beheerd worden ten behoeve van het natuurbehoud. Mogelijke terreinen zijn: bos, heide, park, grasland (inclusief hoogstamboomgaard), kleine landschapselementen, moeras en moerasruigte, vijvers... Bij de opstart onderzoek je eerst voor welk gebied je de opmaak van een natuurbeheerplan (en dus een verkenningsnota als eerste stap) overweegt. Indien dit gebied min of meer duidelijk is, onderzoek je verder de volgende aspecten:

1 EIGENDOMSTRUCTUUR

Wie zijn de eigenaars / beheerders in het gebied? Zijn er contacten? Kan je al onmiddellijk bij de opstart van het natuurbeheerplan een gezamenlijk beheerplan opmaken of ga je het beheerplanproces eerst enkel voor de eigen terreinen (in beheer) opstarten? Ga je in een latere fase (na de goedkeuring van het natuurbeheerplan voor eigen terreinen) onderzoeken of een gezamenlijk natuurbeheerplan mogelijk is.

Als je doel is om tot een gezamenlijk natuurbeheerplan te komen, zal je best voorafgaand aan een gezamenlijk overleg (zie onder punt II, II en IV) voorbereidende gesprekken starten met individuele eigenaars / beheerders om hen te overtuigen om deel te nemen aan het natuurbeheerplan. Je kan dergelijke gesprekken ook na het gezamenlijk overleg voorzien, maar houd er dan rekening mee dat de ontwerp-verkenningsnota mogelijk nog moet bijgestuurd worden op basis van de visies van de individuele deelnemers.

2 BESTAANDE BEHEERPLANNEN

Zijn er in het gebied al goedgekeurde, nog geldende beheerplannen, zoals beperkte of uitgebreide bosbeheerplannen, beheerplannen voor bosreservaten, erkende of Vlaamse natuurresevaten? Zijn deze beheerplannen (eventueel mits beperkte wijzigingen) nog voldoende actueel? Zijn de visie en de (natuur)streefbeelden, beschreven in deze beheerplannen, nog up-to-date?

Voor de beheerplannen die nog voldoende up-to-date zijn: de nieuwe regelgeving rond natuurbeheerplannen voorziet een eenvoudige procedure om met minimale inspanningen de nog lopende beheerplannen om te zetten naar een natuurbeheerplan (meer info op www.natuurenbos.be). De opmaak van een volledig nieuw beheerplan is hier niet zinvol. Het kan ook zijn dat onderdelen van een groter gebied op deze wijze verder in deelgebieden dienen opgedeeld te worden.

Vb. deelgebied X: bestaand beheerplan omzetten naar natuurbeheerplan ; deelgebied Y: bestaand beheerplan op einde looptijd: opstart nieuw natuurbeheerplan zinvol en deelgebied Z: nog geen beheerplan, opstart nieuw natuurbeheerplan.

3 GLOBAAL KADER

Is er nood om het globale kader (zie hoofdstuk 3 van de verkenning) op te stellen voor een ruimer gebied dan de deelnemende percelen? Is de afbakening van een globaal kader voor een ruimer gebied nuttig voor een betere onderbouwing van visies?

Hierbij dienen ook zeer goed de (wettelijke) consequenties afgewogen te worden! Vb. aangekochte gronden, die ingepast kunnen worden in het globaal kader van een goedgekeurde verkenning voor een natuurbeheerplan type vier, komen in aanmerking voor aankoopsubsidies. De wijziging van het natuurbeheerplan bij toevoegen van percelen gelegen in het ruimer gebied van het globaal kader kan goedgekeurd worden via een kortere procedure.

Beslispunten vóór opstart van de opmaak van deel I verkenning

Uiteindelijk moeten volgende beslissingen na dit vooroverleg genomen worden:

- Voor welke terreinen (domeinen) volstaat het omzetten van een bestaand beheerplan naar een natuurbeheerplan?
- Voor welke terreinen wordt een nieuw natuurbeheerplan opgemaakt?
- Wordt een gezamenlijk natuurbeheerplan opgemaakt? Zijn de andere eigenaars / beheerders voldoende betrokken en kunnen ze meegenomen worden in het beheerplantraject?
- Wordt het globaal kader opgesteld voor een ruimer gebied dan de deelnemende percelen? Is dit zinvol?

II. Doel van het overleg voor opmaak deel I verkenning

Het doel van het overleg over deel I verkenning is een insteek, afstemming en beslissing te krijgen van alle deelnemers aan het op te starten natuurbeheerplan over volgende vragen:

- Kloppen de gegevens van de deelnemende beheerders (hoofdstuk 1)?
- Kunnen we een overzicht maken van de ecologisch, economische en sociale functie- invulling van de terreinen van alle deelnemers van het natuurbeheerplan (hoofdstuk 2)?
- Is het mogelijk om hieruit een globale visie te genereren (hoofdstuk 3)?
- Zijn er nog ontbrekende gegevens, waarvoor inventarisatie-inspanningen moet voorzien worden (hoofdstuk 4)?

Met deze gegevens is het mogelijk om het formulier voor deel I verkenning van het natuurbeheerplan volledig in te vullen

Belangrijk: Je kan best in de uitnodiging voor het overleg al het hierboven omschreven doel meegeven en vragen aan de deelnemers om al op voorhand even **na te denken over de gewenste invulling van de 3 functies**. Dit betekent dus ook dat de genodigden goed op de hoogte zijn van de inhoud van deel I verkenning van een natuurbeheerplan. Indien dit niet zo is kan je best voorbereidende gesprekken / overleg organiseren .

III. Rolverdeling, zaalopstelling en praktische benodigheden

Onderstaande is enkel bedoeld als een hulpmiddel om een overleg in het kader van de opmaak van deel I verkenning te organiseren. Ook de tijdsinschatting van dit overleg(zie onder IV) is indicatief.

Rolverdeling

Wie	Wat
Organisator	Doel en agenda overlopen, toelichting algemene gegevens, live verslaggeving (bij voorkeur rechtstreeks in het formulier natuurbeheerplan – deel 1 verkenning).
Procesbegeleider (optioneel)	Modereren en vragen capteren, informatie ronddelen, de tijd in het oog houden.
Deelnemende beheerders	Voor de eigen terreinen de actuele waarden, SWOT en visie duidelijk benoemen en oriënteren.
Inhoudelijke expert	De deelnemers van het overleg bijstaan met inhoudelijke kennis over het specifieke gebied. Heeft ook voldoende zicht over wettelijke en beleidsmatige randvoorwaarden die in het specifiek gebied van toepassing zijn.

Zaalopstelling

- De deelnemers zitten aan een grote tafel met daarop, centraal gelegen, een grote kaart met de deelnemende percelen (achtergrond kaart: vb. kadasterpercelen & orthofoto)
- Voldoende ruimte om kaarten te voorzien (op tafel / muur / paneel). Groot formaat.
- Scherm is voorzien voor presentatie & live verslaggeving.
- Oppervlaktebalansen hoofdstuk 1 beschikbaar (vb. A0 op muur of overzicht bezorgen aan alle deelnemers).

Praktische benodigheden

- Presentatie met resultaten hoofdstuk 1 of afgedrukte kaarten & overlay.
- Analyse in tabelvorm resultaten hoofdstuk 1.
- Indien relevant: sIHD rapport & Managementplan bij de hand (IHD doelen, actietabel,..).
- Andere info / beleidsdocumenten bij de hand (vb. GRUP, hydrologische studies,...).
- Minstens 3 kaarten om de 3 functies ruimtelijk om te zetten in 'globaal kader'.

De gewenste output van het overleg is een ontwerpversie van deel I verkenning voor de deelnemende percelen van het natuurbeheerplan. Hierbij kan ook een globaal kader voor een ruimer gebied (dan de deelnemende percelen) beschreven worden. Zie ook eerder: doel van het overleg. Rond de besluitvorming worden volgende drie categorieën onderscheiden:

1. "GEACCEPTEERD". Beslissing op het overleg. De aanvulling op deel 1 verkenning wordt toegevoegd.
2. "AAN TE VULLEN". Beslissing nodig voorafgaand aan het indienen van de definitieve verkenningsnota. Dit moet verder voorbereid worden.
3. "VERDER TE ONDERZOEKEN". Een beslissing is niet mogelijk door het ontbreken van gegevens. De beslissing wordt verder uitgeklaard bij de verdere opmaak van het beheerplan (delen 2 tot 5).

IV. Gedetailleerd draaiboek

Overzicht draaiboek

Timing	Wat	Beschrijving	Wie	Materiaal/voorbereiding
INTRO 15'				
00:00	Ontvangst	Toelichting nut / functie van de deel 1 verkenning in het gehele proces van opmaak van het natuurbeheerplan. Toelichting doel van het overleg. Eventuele toelichting van het voortraject, indien ter voorbereiding van dit overleg deelnemende beheerders al (individueel) benaderd zijn.	Organisator	ppt of mondelinge toelichting
00:10	Overlopen agenda	Toelichting van de agenda van het overleg. Toelichting van gewenste output & mogelijkheden rond besluitvorming.	Organisator / procesbegeleider	ppt of mondelinge toelichting
ALGEMENE GEGEVENS (hoofdstuk 1) 30'				
00:15	Toelichting resultaten algemene gegevens	Presentatie / overzicht van alle beschikbare gegevens. Overloop minstens volgende gegevens & vragen: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Wie is indiener van het natuurbeheerplan? ✓ Wie doet mee? (Wie doet zeker mee? Wie eventueel? Wie moet nog gecontacteerd worden?) ✓ Wie is eigenaar? Wie is beheerder? ✓ Kunnen alle percelen opgenomen worden in natuurbeheerplan? Vb. Zijn er percelen verpacht? Is de pachter akkoord? Zijn er percelen met lopende beheerovereenkomsten VLM, huurovereenkomsten, ... ? ✓ Situering van het terrein (inclusief kwantitatieve analyse / verdeling): <ul style="list-style-type: none"> ○ Kadasterpercelen ○ Topokaart ○ Gewestplan & RUP ○ Beschermingen natuurbehoud : VEN, SBZ, ... ○ Beschermingen Onroerend Erfgoed ○ Biologische Waarderingskaart ○ Habitatkaart (natura2000) ○ Bodemkaart 	Organisator	ppt of kaarten en/of tabellen

		<ul style="list-style-type: none"> ○ Kaart watertoets ✓ Welke andere informatiebronnen zijn beschikbaar en mogelijk essentieel voor opmaak van deel I verkenning (natuurdoelenlaag⁽¹⁾, actueel leefgebied soorten, soortenbeschermingsprogramma,)? 		
00:40	bevraging resultaten algemene gegevens	<p>Methodologie: zie ook onder III 'gewenste output': 3 categorieën</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Zijn de gebruikte informatiebronnen juist? ✓ Is de lijst van andere informatiebronnen volledig? ✓ Indien niet: zijn deze essentieel om deel I verkenning op te maken? Oplossingstraject? ✓ Iedereen akkoord / volledig / noodzakelijke informatiebronnen / aanvullingen 	Organisator / procesbegeleider	plenaire interactie
BESPREKING DRIE FUNCTIES (hoofdstuk 2) 60'				
00:45	Bespreking ecologische functie	<p>Methode: afhankelijk van samenstelling & grootte van groep / gebied / ... Er wordt geen standaard methode voorgesteld. Onderstaand worden enkele mogelijkheden aangereikt voor aanpak.</p> <p>ACTUEEL</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Korte tabelvorm: opp. of percentage Europese habitats & regionaal belangrijke biotopen, andere waardevolle vegetaties of leefgebieden van soorten. ✓ Is deze volledig? Is deze juist? <p>SWOT</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ S W: sterktes & zwaktes: intrinsieke eigenschappen van het gebied waar het beheer vaak geen impact op heeft <ul style="list-style-type: none"> ○ Grote aaneengesloten oppervlakte / versnipperd ○ Actueel voorkomen habitats & soorten, ... ○ Fysische eigenschappen terrein (vb. intact reliëf, goed ontwikkelde gradiënten, natuurlijke waterhuishouding, onverstoorde bodems, ...) ○ Barrières, versnippering leefgebied,... ○ Vermesting, eutrofiëring, atmosferische depositie,... ○ Verdroging door vb. waterwinning,... ○ Pacht & (jaarlijkse) gebruiksovereenkomsten ○ Erfdienstbaarheden (waterloop & Fluxys)? 	organisator	kaart op tafel post-it live-verslaggeving

⁽¹⁾ Natuurdoelenlaag = een GIS-laag met de tot doel gestelde Europese habitats en regionale belangrijke biotopen in natuurterreinen in eigendom en/of beheer van het Agentschap voor Natuur en Bos, openbare besturen, terreinbeherende verenigingen, private eigenaars, ...

- Erosie
- ...
- ✓ O T: kansen & bedreigingen, waar oplossing mogelijk is door wijziging beheer
 - Uitbreidingsmogelijkheden van natuurstreefbeelden
 - Voorkomen van soort in omgeving
 - Verdroging, wijziging waterhuishouding,...
 - Intensiteit recreatie & ander medegebruik (vis, jacht,...)
 - Exoten
 -

POTENTIES

- ✓ Welke natuurstreefbeelden zouden kunnen gerealiseerd worden?
Abiotische & biotische afweging i.v.m. welke natuurstreefbeelden kunnen geambieerd worden.
- ✓ Potnat / PNV/ ...

VISIE BEHEERDERS

- ✓ Wil de beheerder enkel behouden wat er is? Wil de beheerder extra natuurstreefbeelden realiseren?
- ✓ Dit deel omvat geen beschrijving van (geplande) beheermaatregelen!
- ✓ Alle beheerders aan het woord laten / alle visies opschrijven.
- ✓ Vb. standstill versus uitbreiding Europese habitats,...

01:15 Bespreking economische functie

ACTUEEL

- ✓ Is er productie van kwaliteitshout en/of brandhout?
- ✓ Is productie van hout als nevenproduct van beheerwerkzaamheden?
- ✓ Is er landbouwgebruik?
- ✓ Is er productie van energiegewassen?
- ✓ Is er productie van voedsel?
- ✓ Is er jacht?
- ✓ Is er visvangst?
- ✓ Is er ander (economisch) gebruik? Welk?

SWOT

- ✓ S W: sterktes & zwaktes: intrinsieke eigenschappen van het gebied waar het beheer vaak geen impact op heeft
 - Productieve standplaats(en)
 - Aanwezigheid horeca & verblijfsrecreatie
 - Bescherming OE

organisator

kaart op tafel
post-it
live-verslaggeving

- Abiotische omstandigheden
- Drinkwaterwinning
- ...
- ✓ O T: kansen & bedreigingen, waar een oplossing mogelijk is door wijziging van het beheer
 - Gerealiseerde opbrengsten
 - Mogelijkheden vermarkten van beheerresten
 - Opbrengstverlies door exploitatiewijze
 - Ruimte voor waterberging – compatibel met ecologische doelen
 - Gevarieerde / beperkte boomsoortensamenstelling
 - Afsprakenkader is mogelijk met andere gebruikers (jacht, visvangst, landbouw, ...)
 - Exoten
 - Wilddruk
 - Recreatiedruk
 - ...

POTENTIES

- ✓ Welke vermarkting is mogelijk?

VISIE BEHEERDERS

- ✓ Wil de beheerder productie van kwaliteitshout/brandhout? Of is productie van hout een nevenproduct van beheerwerkzaamheden? Wil beheerder jacht, visvangst, ...? Streeft de beheerder naar vermarkting van beheerresten? Zo ja, in welke zones?
- ✓ Dit deel omvat geen beschrijving van (geplande) beheermaatregelen!
- ✓ Alle beheerders aan het woord laten / alle visies opschrijven

01:30	Bespreking sociale functie	ACTUEEL <ul style="list-style-type: none"> ✓ Is het terrein wel / niet toegankelijk voor het publiek? Enkel toegankelijk onder begeleiding en toestemming van de beheerder? ✓ Is er een principiële toegankelijkheid (toegankelijk voor voetgangers op openbare en private wegen)? ✓ Is er een toegankelijkheidsregeling? Goedkeuringsdatum? ✓ Worden er jaarlijkse evenementen georganiseerd? Welke? ✓ Wordt er voor natuurbeleving en –educatie gezorgd? Welke? ✓ Wordt wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd? Gepland? Welk? ✓ Zijn er bijzondere cultuurhistorische waarden aanwezig? Welke? 	organisator	kaart op tafel post-it live-verslaggeving
--------------	-----------------------------------	--	-------------	---

- ✓ Andere invulling van het terrein ifv de sociale functie? Welke?

SWOT

- ✓ S W: sterktes & zwaktes: intrinsieke eigenschappen van het gebied waar het beheer vaak geen impact op heeft
 - Grote aaneengesloten oppervlakte - mogelijkheden naar (scheiden van) recreatie
 - Aanwezigheid horeca & verblijfsrecreatie
 - Goede bereikbaarheid - toegankelijkheid
 - Aanwezigheid paden netwerk, routes voor ruiters / MTB, ...
 - Recreatiedruk
 - Cultuurhistorische waarden
 - ...
- ✓ O T: kansen & bedreigingen, waar oplossing mogelijk is door wijziging beheer
 - Illegale / niet-gewenste recreatievormen (vb. buiten padennetwerk)
 - Zwerfvuil, ...
 - Uitstippelen van wandel-, fiets-, ruiterroutes, ...
 - (her)lokalisatie van speelzones, hondenloopzone, ...
 - Cultuurhistorische waarden
 - Lokaal draagvlak voor gebied
 - ...

POTENTIES

- ✓ Welke recreatie is mogelijk?
- ✓ Welke cultuurhistorische waarden kunnen als een troef beschouwd worden?

VISIE BEHEERDERS

- ✓ Wil de beheerder het domein openstellen? Voor welke gebruikers? In welke zones?
- ✓ Wil de beheerder een toegankelijkheidsregeling?
- ✓ Dit deel omvat geen beschrijving van (geplande) beheermaatregelen!
- ✓ Alle beheerders aan het woord laten / alle visies opschrijven

BESPREKING GLOBAAL KADER (hoofdstuk 3) 30'

01:45	Afbakening gebied & invulling van de 3 functies	Herneem de visies, beschreven in hoofdstuk 2. Stel volgende vragen: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Is er nood om het globaal kader op te stellen voor een ruimer gebied 	Organisator / procesbegeleider	plenaire interactie noodzakelijk materiaal: 1 kaart
--------------	--	--	--------------------------------	--

	<p>dan de deelnemende percelen?</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Per functie: Zijn de visies van alle beheerders mogelijk / combineerbaar binnen dit beheerplan? Is er noodzaak om visies ruimtelijk te differentiëren / toe te wijzen? ✓ Duid dit ter plekke aan op kaart. Maak een kaart per functie om het globaal kader te situeren. ✓ Zijn de visies voor de 3 functies combineerbaar? ✓ Indien er slechts 1 visie bestaat die ruimtelijk niet dient gedifferentieerd te worden: geen noodzaak om dit bijkomend te beschrijven (vermijd herhaling hoofdstuk 2). ✓ Aangeven indien er nood is voor opmaak van toegankelijkheidsregeling. <p>Opmaak van het globaal kader hoeft niet te gebeuren op niveau van beheereenheden, maar kan op landschapsniveau.</p>		per functie om globaal kader op te beschrijven en situeren
Ambitieniveau	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bepaal het ambitieniveau. Ook dit kan ruimtelijk gedifferentieerd worden. Het ambitieniveau kan naderhand nog aangepast worden, bv. mocht blijken dat het percentage natuurstreefbeelden niet gehaald wordt. ✓ Indien type 3 of 4: bepaal of het nodig is dat er over een kleine oppervlakte (maximaal 10%) geen natuurstreefbeeld vooropgesteld wordt. ✓ Indien type 4: zullen er aankoopsubsidies gevraagd worden? Zo ja, zal er een doelmatigheidstoets gevraagd worden voor het ruimer gebied dan de deelnemende percelen? ✓ Geef een inschatting van het percentage van het terrein waarvoor er natuurstreefbeelden tot doel gesteld worden (dit kan nadien nog bijgestuurd worden) 	Organisator / procesbegeleider	plenaire interactie materiaal: 1 kaart
Gewenste natuurstreefbeelden	<p>Bepaal natuurstreefbeelden en/of doelen voor soorten.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ De gewenste "natuurstreefbeelden vegetaties" kunnen in deze fase nog geclusterd beschreven worden: <ul style="list-style-type: none"> ○ strand en duinen ○ slikken en schorren ○ stilstaande wateren ○ moerassen ○ heiden en hoogveen ○ graslanden 	Organisator	plenaire interactie

		<ul style="list-style-type: none"> ○ ruigten en pioniervegetaties ○ struwelen ○ vallei- en moerasbossen ○ eiken- en beukenbossen ○ oude grove dennenbossen ○ akkers (met zeldzame akkerkruiden) ○ rotsachtige habitats en grotten ✓ Voor leefgebieden van soorten: welke soort? ✓ Voor procesgestuurde natuur: mozaïeklandschap of onbeheerde climaxvegetatie + uit welke vegetaties of leefgebied van soorten samengesteld? 		
	OE	Indien beschermd onroerend erfgoed: Zijn er specifieke doelstelling m.b.t. OE?	Organisator	plenaire interactie
BESPREKING WERKPLAN INVENTARISATIE (hoofdstuk 4) 15'				
02:15	Beheerindeling	Bestaat er een beheerindeling? Kan deze in de verkenningsfase geactualiseerd worden? Aanpak?	Organisator	plenaire interactie
	Noodzaak inventarisatie	Wat weten we? Wat weten we niet? Zijn er naast het invullen van de standaardfiches en de fiches voor kwaliteitsbeoordeling van Europees te beschermen habitats en RBB's bijkomende inventarisaties noodzakelijk om beheerdoelstellingen & beheermaatregelen verder te kunnen bepalen?	Organisator	plenaire interactie
CONCLUSIES 15'				
02:30	Conclusies en zicht op vervolgtraject	<p>Korte schets wat tijdens overleg gebeurd is. Er is overleg georganiseerd om via een gezamenlijk proces de grote krijtlijnen te bepalen van het op te maken natuurbeheerplan. Er is kans geweest om bijkomende vragen te stellen, suggesties te maken en aanvullingen te geven.</p> <p>De vraag is nu of dit overleg voldoende stof bevat om deel I verkenning definitief af te werken en ter goedkeuring in te dienen. De procesbegeleider faciliteert, d.w.z. stelt de volgende vragen aan de organisator, De organisator geeft inhoudelijke conclusies:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Over welke zaken hebben we vandaag overeenstemming bereikt? ✓ Welke aanvullingen moeten nog gemaakt worden? ✓ Waarover is er nog geen overeenkomst / (gezamenlijke) visie? ✓ Zijn er nog hete hangijzers? Is hiervoor een vervolgoverleg 	Organisator / procesbegeleider	plenaire interactie

		noodzakelijk? Aan de deelnemers wordt gevraagd om aan te vullen, te nuanceren etc.		
02:45	Afsluiting & evaluatie	De organisator licht kort de vervolgstappen toe (definitieve afwerking van deel 1 verkenning, indiening ter goedkeuring bij ANB, verdere opmaak van delen 2 tot 5 van het natuurbeheerplan,...)	Organisator	plenaire interactie

Methode voor de bespreking van de drie functies

Er wordt geen standaard methode voorgesteld. Afhankelijk van de specifieke situatie (gebied, beheerder(s),...) kunnen verschillende methodes gebruikt worden:

- ✓ Gezamenlijk uitschrijven met gebruik van kaart op tafel, post-it, live verslaggeving,...
- ✓ Bij gezamenlijke natuurbeheerplannen met veel beheerders: best via 1-op-1 overleg vooraf. In deze vergadering worden dan alle verschillende visies naast elkaar voorgesteld en voorgelegd voor akkoord.
- ✓ LET OP: verschillende deelgebieden / eigenaars / ... kunnen verschillende visies hebben, dit hoeft geen probleem te vormen en vormt de insteek voor opmaak van het 'globaal kader'.